

Koalicja organizacji społecznych na rzecz bezpiecznego zgłaszania nieprawidłowości podczas pandemii Covid-19 i po niej

Sygnatariusze niniejszego listu **wzywają publiczne władze i instytucje do ochrony osób sygnalizujących i ujawniających krzywdy, nadużycia oraz poważne nieprawidłowości w trakcie kryzysu spowodowanego pandemią COVID-19. Zachęcamy też wszystkich obywateli i pracowników do aktywności, które skłonią rząd, przedsiębiorstwa i rynek do zachowań odpowiedzialnych oraz do respektowania praw i wolności człowieka.**

Pandemia COVID-19 pokazała jak ważna jest możliwość kontrolowania działań decydentów oraz potrzeba dostępu do wiarygodnych i regularnych informacji zapewnianych przez instytucje publiczne i naszych liderów. Obywatele każdego dotkniętego pandemią kraju chcą znać prawdę o rozprzestrzenianiu się choroby zarówno na poziomie lokalnym jak i międzynarodowym, żeby właściwie reagować i móc chronić swoje społeczności. Uczciwość, przejrzystość i współpraca są niezbędne i nigdy nie liczyły się bardziej niż w czasach pandemii.

Mamy już przykłady nieprawidłowości i złego zarządzania w instytucjach publicznych, firmach prywatnych i w różnych obszarach rynku w wyniku rozprzestrzeniania się COVID-19. Rosnący niepokój budzi wydajność systemu opieki zdrowotnej, zamówienia publiczne, naruszania zasad bezpieczeństwa i prawa pracy, niesprawiedliwy i wadliwie działający globalny łańcuch dostaw, naruszenia prawa konkurencji i nadużycia rynku, oraz przypadki łamania prawa do prywatności na masową skalę z wykorzystaniem metod cyfrowej inwigilacji jednostek.

Powiadamianie społeczeństwa i pracowników o istniejącym zagrożeniu, uczciwe i odpowiedzialne postępowanie wszystkich instytucji oraz gromadzenie danych w sposób transparentny są kluczowe dla podtrzymania społecznego zaufania w naszą zdolność do przezwyciężenia kryzysu. Zwłaszcza teraz, kiedy środki ochrony obywateli wpisane w systemy demokratyczne w których żyjemy, są ograniczane i uchylane. W wielu państwach zawieszona jest funkcjonowanie parlamentów i demokratycznych zgromadzeń. Posługiwanie się przez rządy nadzwyczajnymi uprawnieniami bez zapewnienia ich społecznej kontroli i przejrzystości rodzi obawy o to, że władza posunie się za daleko i dopuści się nadużyć.

W sytuacji, gdy decyzje zapadają w warunkach nadzwyczajnych, poza demokratyczną kontrolą, sygnaliści mogą mieć strategiczne znaczenie i działać jak system wczesnego ostrzegania. W każdym społeczeństwie są w stanie uruchomić procesy naprawcze, szczególnie w czasie międzynarodowego kryzysu zdrowotnego, kiedy prawo obywateli do informacji jest na wagę życia i śmierci. W obecnych czasach kryzysu i nie tylko, zachęcamy obywateli i pracowników do podejmowania takich działań, które będą sprzyjały rozliczalności rządów, przedsiębiorstw i rynków oraz respektowaniu praw i wolności wszystkich ludzi.

W trakcie pandemii byliśmy już świadkami nadużyć. Wiele razy, fundamentalne prawa do wolności wypowiedzi i dostępu do informacji były ograniczane. Koszty takich działań w znacznym stopniu ponoszą członkowie naszych społeczności najmniej zdolni do obrony: seniorzy, ludzie biedni, imigranci i uchodźcy, społeczności LGBTQ, więźniowie, osoby pracujące na niepewnych umowach jak również pracownicy z pierwszej linii frontu walki z kryzysem.

Obywatelskie informowanie o nadużyciach (*whistleblowing*) udowodniło już swoją wartość jako skuteczne narzędzie do zwalczania i powstrzymywania działań, które naruszają interes publiczny. Nasze organizacje wzywają wszystkie instytucje publiczne i przedsiębiorstwa do ochrony tych, którzy ujawniają krzywdy, nadużycia i poważane nieprawidłowości w czasie kryzysu spowodowanego COVID-19 i po nim. Codziennie wiele osób podejmuje ryzyko świadczenia pracy niezbędnej nam do normalnej egzystencji, szczególnie w tych czasach, potrzebnej dla podtrzymania służby zdrowia, systemu opieki nad osobami starszymi i innych społecznych i publicznych usług, jak również dostaw żywności czy logistyki. Ważną rolę tych pracowników, ich prawo do bezpiecznego środowiska pracy czy otwartego mówienia o zagrożeniach dla zdrowia publicznego i bezpieczeństwa, o korupcji i innych nadużyciach, musi być uznane i chronione. Informacje ujawniane przez nich i innych obywateli są kluczowe dla zapobiegania poważnym nieszczęściom i ograniczaniu skutków kryzysu dla każdego z nas, w szczególności dla najbardziej bezbronnych członków społeczeństwa i naszych demokratycznych rządów.